

Eerbetoon aan valkunstenaar

De faam van videokunstenaar Bas Jan Ader (1942-1975) neemt in de internationale kunstwereld steeds meer mythische proporties aan. In Nieuw Beerta, waar hij opgroeide, is hij een stuk minder bekend. Lennard Dost en Daniël Dennis de Wit bewijzen hem eer met exposities in de plaatselijke kerk, het oude Groninger Museum en Galerie Waalkens.

Door Mannus van der Laan

Dankzij de hoge boogramen baadt het kerkje van Nieuw Beerta in een oceaan van licht. Met zijn kale, strakke witte muren is het godshuis uit 1856 een toonbeeld van protestantisme. De enige frivoliteit wordt gevormd door de gekrulde kroonluchters. Een gepaste ruimte voor een expositie over Bas Jan Ader, die morgen wordt geopend.

In het kerkje stond zijn vader Bastiaan Jan Ader tussen 1938 en 1944 elke zondag te prediken op de kansel. Hij woonde met zijn gezin in de pastorie er pal tegenover, die in de jaren vijftig werd afgebroken. De dominee bood in de oorlog ook onderdak aan onderduikers. Dat kwam hem duur te staan. Hij werd opgepakt en in de bossen rond Veenendaal gefusilleerd. Op een plaquette op de voorgevel van de kerk staat het allemaal keurig vermeld.

"Voor veel inwoners van Nieuw Beerta en omgeving is de dominee bekender dan zijn zoon", zegt

▼ Daniël Dennis de Wit (l) en Lennard Dost voor het kerkje in Nieuw Beerta. Foto: Harry Tielman

Lennard Dost. Samen met Daniël Dennis de Wit heeft hij een erbetoon aan Bas Jan Ader (1942-1975) opgezet. Evenals Ader is Dost geboren in Winschoten, dat scheidt een band. Maar de manifestatie is ook een beetje ingegeven door het feit dat de videokunstenaar in New York en Los Angeles bekender is dan in het Noorden. "Dat komt deels doordat hij al in zijn tienerjaren naar Amsterdam vertrok en daarna naar Amerika, dus al vroeg uit het zicht is verdwenen", zegt Dost.

In de jaren tachtig begon de naam van Ader in de kunstwereld rond te zoemen. Uiteindelijk kreeg hij in 2006 in het Rotterdamse Museum Boymans Van Beuningen een overzichtstentoonstelling. Voor Dost en De Wit aanleiding om niet nogmaals zo'n overzicht te tonen, maar zich te richten op Aders invloed op andere kunstenaars in binnen- en buitenland. De Wit: "Veel kunstenaars zijn door Ader beïnvloed. Hij heeft echt school gemaakt. Dus leek het ons gepast geen werk van hem te exposeren, maar van anderen die door hem zijn geïnspireerd."

Daar de manifestatie behalve in de kerk van Nieuw Beerta ook in Galerie Waalkens in Finsterwolde en in het oude Groninger Museum aan de Praediniusangel wordt gehouden heeft een historische reden. In Galerie Waalkens had hij zijn allerlaatste expositie en na zijn oversteek van de Atlantische Oceaan met een zeilbootje zou hij in het Groninger Museum een kunstproject over zijn zeiltocht ten doop houden. Zoals hij bij zijn vertrek uit Amerika werd toegezongen door een koor, zo zou hij ook bij aankomst in Groningen worden onthaald.

De vraag is natuurlijk hoe Ader zich verder had ontwikkeld als hij niet spoorloos was verdwenen. Dost: "Zijn vroege dood heeft natuurlijk flink bijgedragen aan de mythevorming rond zijn persoon. Hij heeft maar weinig werk nagelaten, waardoor er een sterk verlangen is om meer van hem onder ogen te krijgen. Als hij was blijven leven was hij als kunstenaar misschien nog veel bekender geworden. Maar hij had evengoed in vergetelheid kunnen wegvlijen. We weten het niet."

▲ Bas Jan Ader in 'I'm too sad to tell you' (1971).

Bas Jan Ader (Winschoten, 1942 – Atlantische Oceaan, 1975)

Kunstmanifestatie

De kunstmanifestatie 'In search of...' bestaat uit drie, gratis toegankelijke exposities. In de kerk in Nieuw Beerta (Hoofdweg 18) wordt van 2 september tot en met 28 oktober (vr t/m zo 12-17 uur) zijn familiegeschiedenis belicht. Tevens wordt er werk vertoond van kunstenaars die op hem reageren, met als klapstuk een installatie van de in Los Angeles woonachtige filmmaker Rene Daalder. Ook de documentaire die Daalder een paar jaar geleden over Ader maakte wordt vertoond. Op zaterdag 15 september geeft de Duitse kunsthistorica Maïke Aden in de kerk om 15 uur een lezing over Ader.

In het oude Groninger Museum (Praediniusangel 59, Groningen), nu een nevenvestiging van Academie Minerva, is van 6 tot en met 28 oktober (ma t/m do 9-21 uur, vr 9-17 uur, za en zo 11-17 uur) werk te zien van onder anderen Slater Bradley, Guido van de Werve, Erik Bunker en Derek Brunen. De nadruk ligt op het thema mythevorming.

In Galerie Waalkens (Hoofdweg 39, Finsterwolde) wordt van 27 en 28 oktober van 12-17 uur werk geëxposeerd van studenten van Academie Minerva, waarin ze reageren op het oeuvre van Ader. In de RKZ Bios (Emmastraat 15, Groningen) draaien vr 12 t/m ma 15 oktober diverse films over Bas Jan Ader.

Voor meer informatie over het programma zie insearchof.nl

Bas Jan Ader werd in 1942 geboren in Winschoten. Hij groeide op in Nieuw Beerta, waar zijn vader Bastiaan Jan Ader predikant was in de Nederlands Hervormde Kerk. Bas Jan heeft hem amper gekend, omdat zijn vader in 1944 door de Duitsers werd gefusilleerd. Hij werd opgevoed door zijn moeder Johanna Ader-Appels, die op haar beurt in 1947 naam maakte als schrijfster van de bestseller *Een Groninger pastorie in de storm*.

Ader maakte de middelbare school niet af en vertrok naar Amsterdam. Daar werd hij toegelaten tot het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs, de voorloper van de Rietveldacademie. Hij zat onder anderen in de klas met Ger van Elk en Wim T. Schippers. Ook die opleiding voltooide hij niet. In 1963 reisde hij naar Los Angeles. Hij vervolgde zijn studie en trad er in het huwelijk. In 1969 kreeg hij een baan als docent kunstgeschiedenis.

Rond die tijd maakte Ader in kleine kring naam met performances die hij vastlegde op foto's en in 16 mm films. Een groot deel van zijn kunst is geïnspireerd door de zwaartekracht. In veel filmpjes zien we hem vallen. Of hij kukelt gezeten op een stoel van een dak, valt van een boomtak in een sloot of tuimelt met zijn fiets in een Amsterdams gracht.

Vermoedelijk heeft de 'valkunstenaar' ook de dood van zijn eigen vader gethematiseerd. In een fotografisch tweeluik staat hij op de ene foto in een verkrampte houding tussen de bomen. Op de andere ligt hij als een lijk op de grond.

Maar het meest bekend is hij geworden door de drie minuten durende zwart-witfilm *I'm too sad to tell you* (1971). In een close-up zien we hem onopvallend huilen.

Ader wordt beschouwd als een conceptueel werkende kunstenaar die anders dan veel verwante generatiegenoten een persoonlijke noot en emoties in zijn werk toeliet. Opvallend is ook dat zijn poetische foto's en films zeer toegankelijk zijn en niemand onberoerd laten.

Ook reizen was een belangrijk thema in zijn werk. Zo maakte hij een fotoserie van een nachtelijke voettocht door een onherbergzaam Los Angeles.

In 1975 wilde hij zijn ultieme reis maken. Met een zeilbootje van 4 meter lengte wilde hij de Atlantische Oceaan oversteken. Een nogal gewaagd plan, zeker voor die tijd en bedoeld om te mislukken. De overlevingstocht wilde hij verbeelden in een kunstproject. Het moest een trilogie worden. Het eerste deel was een fotoserie van het koor dat afscheidsliederen voor hem zong. Het tussendeel moest bestaan uit foto's van de zeereis. En deel drie zou een verslag moeten worden van een nachtelijke zwerftocht door Amsterdam. Het project zou in het Groninger Museum worden geëxposeerd.

Zover is het niet gekomen. Tien maanden na zijn vertrek werd zijn lege boot teruggevonden voor de kust van Ierland. Er is niks meer van hem vernomen. Hoogstwaarschijnlijk is hij verdronken in de oceaan.

